

14 november 2024

Soms gaapt voor kinderen een diepe kloof tussen wet en werkelijkheid

Kinderrechtencommissaris stelt nieuw jaarverslag voor: *Kinderen tussen wet en werkelijkheid*

Het laatste jaar kreeg het Kinderrechtencommissariaat 1.319 meldingen, vooral van privépersonen. Ze wijzen op het contrast tussen de kinderrechten op papier en wat kinderen elke dag ervaren.

“De laatste tijd kwam er belangrijke nieuwe regelgeving om de rechten van kinderen en jongeren te waarborgen. Toch levert dat nog niet voor alle kinderen een beter leven en meer kansen op. De praktijk blijft soms achter. En voor sommige kinderen werken wet en beleid niet of zelfs averechts. Kinderen in kwetsbare situaties en kwetsbare kinderen worden het sterkst getroffen: kinderen in armoede, kinderen met een beperking, op de vlucht of in de jeugdhulp. Schaarste vergroot soms extra de kloof. Maar schaarste mag nooit leiden tot nog meer uitsluiting en ongelijke behandeling van de meest kwetsbare kinderen. Daarom dringt het Kinderrechtencommissariaat aan op een goede uitvoering van de regelgeving, en op monitoring en evaluatie van regelgeving en beleid. Zodat elke beslissing en elke aanpassing van beleid effectief in het belang van kinderen is en van hun rechten. Alleen als we de rechten van kinderen in alle domeinen omzetten naar werkelijkheid, kunnen we de kloof dichten.”

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris

Veel klachten gaan over onderwijs (45%) met vooral meldingen over sancties (154) en leerlingen met specifieke leernoden (77). Daarna volgt gezin (20%) met vooral meldingen over scheidingen (187). Dan volgt hulp aan minderjarigen (16%) met vooral meldingen over jeugdhulp (187). Op de vierde plaats komen problemen van kinderen op de vlucht (6%).

Nieuwe decreten en wetten leggen sterk fundament

Er werd veel nieuwe regelgeving goedgekeurd om kinderrechten te versterken. Zo beschermt het nieuwe decreet op de jeugdhulp de rechten van minderjarigen beter, kwamen er duidelijke regels over afzondering op school, is er nu de mogelijkheid om in gewone basisscholen een afdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal in te richten, en kunnen leerkrachten en jeugdbegeleiders dankzij het statuut ‘bekwame helper’ medische handelingen uitvoeren voor kinderen met een chronische aandoening waardoor kinderen met een chronische ziekte op school geholpen kunnen worden en mee kunnen op uitstap. Het hoorrecht voor kinderen in scheidingssituaties is versterkt. Ook naaktfouilles bij minderjarigen werden aan banden gelegd, en het terugkeerbeleid garandeert dat kinderen niet langer worden opgesloten om migratieredenen. Daarnaast erkent een wetswijziging illegaal geadopteerde kinderen nu als slachtoffers van mensenhandel.

Die wetten en decreten zijn vaak met zorg en aandacht geformuleerd en gestoeld op de overtuiging dat elk kind recht heeft op bescherming, goede ontwikkeling en participatie.

Maar monitoring én evaluatie blijven hard nodig

Naast regelgeving is er beleid én budget nodig om de regelgeving ook juist uit te voeren en moeten er genoeg leerkrachten, hulpverleners en een aangepaste, aangename en veilige infrastructuur zijn. Er is training nodig om voortdurend die kinderrechtenreflex te hanteren, om de rechten van minderjarigen echt te realiseren. En medewerkers, ouders, kinderen en jongeren moeten inspraak hebben in hoe het beleid vorm krijgt in de praktijk. Er is ook monitoring en evaluatie nodig: wordt alles wel toegepast én gebeurt dat in het belang van alle kinderen en jongeren?

Want voor sommige kinderen werken wet en beleid niet of zelfs averechts

Soms bestaat een recht – zoals het recht op onderwijs – al jaren op papier zonder dat kinderen daarop kunnen steunen

Voor nog te veel kinderen met een handicap of op de vlucht is het recht op onderwijs nog altijd een illusie. Er is niet genoeg aanbod of ze krijgen niet de ondersteuning die ze wettelijk moeten krijgen.

Geen inclusief onderwijs voor alle leerlingen met zorgnoden die daarvoor kiezen

Ook het leersteundecreet is geen garantie op een volwaardig onderwijs- en zorgaanbod. Sommige leersteuncentra zijn onderbemand. Er zijn nog altijd te weinig leerkrachten. Er is te weinig expertise én soms durven scholen de sprong niet te wagen.

Een zorgcoördinator van een basisschool signaleert dat hun leersteuncentrum knipt in de ondersteuning voor leerlingen met zorgnoden. Door te weinig medewerkers en te veel vraag naar ondersteuning moet het centrum drastische keuzes maken. Sommige kinderen moeten dit schooljaar wachten tot na de paasvakantie.

Ouders moeten soms lang zoeken naar een gewone school die hun kind met specifieke onderwijsnoden 'onder ontbindende voorwaarde' wil inschrijven, ook al zijn er nog vrije plaatsen. Het overleg over redelijke aanpassingen loopt soms stroef.

Scholen of individuele leerkrachten voeren de afgesproken redelijke aanpassingen ook niet altijd uit. Directies van scholen voor gewoon onderwijs zijn zich daar perfect van bewust. Maar zij voelen ook de druk van de klassenraad, met leerkrachten die op hun tandvlees zitten.

Voor het Kinderrechtencommissariaat is inclusief onderwijs de eerste optie. Scholen moeten de nodige redelijke aanpassingen doen om inclusie mogelijk te maken en daarvoor de nodige ondersteuning krijgen.

- Monitor welke scholen versterking nodig lijken te hebben voor inclusie.
- Organiseer een centraal meldpunt voor ouders en instanties om 'weigeringen onder tafel' te melden.

Voor inclusie zijn genoeg mensen en middelen nodig, maar ook een mentaliteitswijziging van leren denken in termen van tekorten naar denken in termen van mogelijkheden. Er is nog altijd sensibilisering nodig bij sommige scholen om effectief die switch te maken.

Het Kinderrechtencommissariaat is blij dat de nieuwe regering verder wil focussen op basiszorg en verhoogde zorg voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. En dat ze de samenwerking wil versterken tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. We kijken uit naar de Staten-Generaal die er komt naar aanleiding van het rapport van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs. We pleiten ervoor om kinderen en jongeren met een zorgnood en hun ouders daar actief bij te betrekken.

Geen plaats in het buitengewoon onderwijs voor leerlingen met zorgnoden die daar – soms noodgedwongen – voor kiezen

Ook dit jaar kregen we meldingen van radeloze ouders die hun kind willen inschrijven in het buitengewoon onderwijs maar voor wie dat niet lukt door te weinig plaatsen.

Gevolg is dat die kinderen vaak thuis zitten of in een klas die voor hen niet ideaal is. Dat is heel moeilijk voor de kinderen voor wie het schooltraject stukt, én heel zwaar voor de ouders die er dan te vaak alleen voor staan.

Ouders van kinderen met een meervoudige beperking krijgen soms het verzoek om hun kind deels of helemaal thuis te houden omdat de zorg te zwaar zou wegen op het schoolteam. Zowel in het gewoon als het buitengewoon onderwijs. Een nieuwe school vinden is lastig doordat er te weinig plaatsen zijn.

Elke leerling met een zorgnood moet naar school kunnen gaan. Naast meer inclusie zijn er in het buitengewoon onderwijs extra en geografisch beter gespreide plaatsen nodig, het liefst ingebed in campussen voor gewoon onderwijs om makkelijker de omschakeling naar inclusie te kunnen maken.

Het Kinderrechtencommissariaat is blij dat de nieuwe regering het aanbod buitengewoon onderwijs wil versterken en verder zal investeren in een regionaal gespreid aanbod van campusscholen waar gewoon en buitengewoon onderwijs samenwerken.

Geen onderwijs voor alle leerplichtige jongeren op de vlucht

Opnieuw kwamen er meldingen over kinderen op de vlucht die geen plek vonden in een OKAN-klas. Vooral voogden van niet-begeleide minderjarige kaarten dat aan. Er kwamen wel plaatsen maar nog altijd niet genoeg.

Naar school willen maar niet kunnen

Ik startte drie nieuwe voogdijen voor niet-begeleide minderjarige nieuwkomers op. Toen ik ze wou laten inschrijven voor OKAN, bleek er voor het tweede jaar op rij geen plaats te zijn. Opnieuw is er een grote wachtlijst voor leerplichtige jongeren die hun integratieproces opstarten. De jongeren vragen me verschillende keren per week wanneer ze naar school mogen. Elke keer moet ik ze teleurstellen dat het pas voor september zal zijn. De overheden lappen de leerplicht aan hun laars. Ook in andere steden en gemeenten zijn er wachtlijsten. Ik zal dat probleem blijven aankaarten.

Het Kinderrechtencommissariaat blijft pleiten voor een centraal aanmeldregister voor OKAN-leerlingen dat moet helpen om extra plaatsen bij te maken waar die nodig zijn en dicht bij waar de jongeren verblijven. We vragen om het recht op onderwijs van elk kind te garanderen.

Wachtlijsten in de jeugdhulp blijven een nachtmerrie voor veel ouders en kinderen

Kinderen hebben recht op jeugdhulp. Toch blijft het voor sommige kinderen bij een vage belofte. In 2023 wachtten 8.261 kinderen en jongeren (jonger dan 17 jaar) – onder wie 3.938 voor het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap – op niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp (cijfers van Opgroeien).

Soms zorgen regels en beleid zelfs voor extra uitsluiting

De wet en het beleid duwen soms kinderen die extra kwetsbaar zijn of opgroeien in een kwetsbare situatie nog dieper in de problemen. Schooltoeslagen worden teruggevorderd van de meest kwetsbare gezinnen. Toegang tot kinderopvang werd afgebouwd voor de meest kwetsbaren. Nochtans kan schaarste nooit een excuus zijn om een selecte groep kinderen in kwetsbare situaties nog meer rechten en kansen te ontfangen.

Terugvordering schooltoeslag duwt kwetsbare gezinnen vaak dieper in de problemen

Leerlingen krijgen een schooltoeslag als het gezinsinkomen onder een bepaalde drempel valt. Als ze te vaak ongewettigd afwezig zijn, kan de overheid de schooltoeslag terugvorderen. Dat kan ook als kinderen starten met huisonderwijs in de loop van het schooljaar. Voor het schooljaar 2022-2023 werden minstens 4.066 toeslagen teruggevorderd. En er moesten nog 3.963 meldingen over problematische afwezigheden verwerkt worden.

Wij kregen meldingen van kinderen voor wie de schooltoeslag teruggevorderd is. Het gaat om leerlingen die te veel B-codes hadden (ongewettigd afwezig) of die na een definitieve uitsluiting noodgedwongen huisonderwijs volgen omdat ze geen nieuwe school vonden. Soms moeten hun gezinnen forse bedragen ophoesten.

Zonder verwittiging schooltoeslag teruggevorderd

Een moeder kreeg een brief dat ze 1.800 euro schooltoeslag moet terugbetalen. Haar dochter en zoon kregen twee jaar na elkaar meer dan dertig B-codes. Volgens de moeder vooral omdat ze twee tot vijf minuten te laat kwamen.

Niemand had haar gemeld dat dat gevolgen zou hebben voor de schooltoeslag. Ze werd nooit gewaarschuwd, ook niet na het eerste jaar. Het gezin kan dat bedrag niet betalen. We raadden haar aan een afbetalingsplan te vragen bij de Klachten- en Bemiddelingsdienst van het Agentschap Uitbetaling Groeipakket. [Correctie na 14 november 2024: het ging over twee kinderen]

Sinds 2019 mogen scholen een afwezigheidscode (B-code) noteren als een leerling te laat komt. Er ligt niet eenvormig vast vanaf hoeveel te laat een leerling een B-code krijgt. Scholen mogen dus te laat komen gelijkstellen met 'problematische afwezigheid'. De ene school geeft al een B-code vanaf één minuut te laat, andere scholen pas als een leerling het eerste lesuur of meer miste. Dat creëert oneerlijke situaties, omdat er vanaf dertig B-codes mogelijk zware financiële gevolgen zijn voor het gezin.

Het terugvorderen van schooltoeslagen treft alleen de laagste inkomens, omdat de toeslag enkel wordt toegekend als het gezinsinkomen onder een bepaalde grens ligt. Het duwt kwetsbare gezinnen vaak dieper in de problemen. Het VN-Kinderrechtencomité uitte vroeger al zijn bezorgdheid over de intrekking van schooltoeslagen bij frequente afwezigheid, vanwege de impact op kwetsbare kinderen. Het vroeg Vlaanderen naar een niet-repressieve aanpak om schooluitval te beperken.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een positief ondersteunend beleid om alle leerlingen aan boord te houden en schooluitval te voorkomen.

We vragen eenduidige regels rond B-codes om de rechtszekerheid voor ouders en leerlingen en het recht op onderwijs te garanderen.

Nu kan na twee jaar de schooltoeslag teruggevorderd worden als een leerling te vaak onwettig afwezig was. Het Kinderrechtencommissariaat is ongerust omdat de nieuwe regering die termijn wil verlagen naar één schooljaar. Dat betekent nog sneller financieel ingrijpen met ernstige gevolgen voor de meest kwetsbare gezinnen.

Toegang tot kinderopvang afgebouwd voor de meest kwetsbaren

Sinds april 2024 wordt maximaal 10% van de kinderopvangplaatsen – in plaats van minstens 20% – gereserveerd voor kinderen uit sociaaleconomisch kwetsbare groepen, zoals gezinnen met een laag inkomen, langdurig zieke ouders of ouders die halftijds werken. De rest van de gereserveerde plaatsen gaat naar ouders die minstens vier vijfde werken of die vier dagen per week arbeidsopleiding volgen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om kinderopvang opnieuw beter toegankelijk te maken voor kinderen van gezinnen in kwetsbare situaties en kinderopvang volop zijn sociale functie te laten spelen. Alle kinderen hebben recht op toegang tot kinderopvang.

Elk onderzoek wijst uit dat investeren in de vroege kinderjaren het slimst is, en vooral broodnodig voor kinderen in een kwetsbare situatie.

De nieuwe regering gaat voor een inkomensgerelateerde kinderopvang en maakt van extra plaatsen in de kinderopvang een absolute prioriteit. Ze streeft naar een plaats voor elk kind maar behoudt helaas de voorrangsregels. Tegelijk onderzoekt ze hoe ze in het belang van het kind (?) voor nieuwe instroom in de kinderopvang voorrang kan geven aan wie Nederlands spreekt of het leert.

Soms zijn kinderen dubbel slachtoffer van het beleid van een school of voorziening

Leerlingen sanctioneren omdat ouders boeken en lesmateriaal niet aankopen

Bij de start van het schooljaar bekijkt de boekencheck wie zijn schoolboeken nog niet heeft, zodat de school mee kan zoeken naar oplossingen. Toch is dat op sommige scholen nog altijd een reden om de leerling te sanctioneren.

Leerlingen uit B-stroom op strafstudie

Een medewerkster van het CLB wil advies bij een situatie in een van haar scholen. Sommige leerlingen uit de B-stroom zijn niet in orde met boeken of lesmateriaal. Hun ouders konden die niet betalen of ze brachten het niet in orde. Daarvoor kregen leerlingen strafstudie. De CLB-medewerkster vindt dat niet correct. Het zijn al leerlingen die vaak niet gemotiveerd zijn voor school. Ze nu straffen omdat hun ouders dingen nalaten of vaak ook omdat ze financiële moeilijkheden hebben, vindt ze een brug te ver.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt scholen om leerlingen niet te straffen als ze geen schoolboeken hebben maar om dan in dialoog te gaan. Scholen moeten ouders laten weten bij wie ze met betalingsproblemen terechtkunnen op school. Het is aan de school om daar proactief mee om te gaan en samen met ouders en partners zoals CLB en vzw Krijt oplossingen te vinden.

Minderjarigen in opvangcentra gedoemd tot ongezonde maaltijden

Voogden van niet-begeleide minderjarigen melden dat sommige asielcentra de gemeenschappelijke maaltijden vervangen door een wekelijkse toelage: 42 euro in Rode Kruiscentra en 47 euro in Fedasilcentra. 16-plussers moeten daarmee zelf drie maaltijden per dag regelen.

Leven van bonen in tomatensaus en energiedrank

Een voogd meldt dat de jongeren 6 euro per dag krijgen voor eten en drinken. De koffiemachine en het fonteintje voor drinkwater werden weggehaald. De jongeren krijgen geen hulp om dingen te kopen, om te koken of om eten te bewaren. Ook als ze niets weten over voeding, worden ze niet begeleid. Ze leven dan maar van bonen in tomatensaus en energiedrankjes. De school zegt dat de jongeren zonder ontbijt en met een lege brooddoos naar school komen waardoor ze zich 's middags niet meer kunnen concentreren. Ook de gemeenschappelijke eetzaal is afgeschaft. Ze eten elk apart in hun kamer.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een geleidelijk begeleid traject voor zelfstandig koken met de nodige financiële middelen. 16-jarigen hebben recht op ondersteuning en mogen niet zomaar aan hun lot overgelaten worden.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich ernstig zorgen over kwetsbare kinderen. We pleiten ervoor om vooral extra te investeren in ondersteuning en hulp zodat kinderen geen dubbel slachtoffer worden.

Het zijn maar een paar voorbeelden van waar kinderen botsen op de kloof tussen wet en werkelijkheid. Het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat toont nog andere levensdomeinen van kinderen en jongeren die extra aandacht vragen.

Het is onder andere aan het nieuwe Vlaams Parlement en de nieuwe regeringen om hun verantwoordelijkheid op te nemen zodat alle kinderen krijgen waar ze recht op hebben.

Einde bericht

Interview met de kinderrechtencommissaris?

Contacteer Hilde Cnudde
hilde.cnudde@vlaamsparlement.be
Mobiël: 0473 980 407 – Algemeen: 02 552 98 00

Het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat staat vanaf 14 november 2024 om 12.30 u online op: www.kinderrechten.be

Opkomen voor kinderrechten

Het Kinderrechtencommissariaat ziet toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen. Dat doen we door te luisteren naar kinderen, jongeren, ouders en professionals. We onderzoeken onafhankelijk hun klachten over mogelijke schendingen van kinderrechten. We bemiddelen en geven individueel advies. Voor het Vlaams Parlement en andere beleidsmakers formuleren we concrete beleidsadviezen. Zo willen we de stem van kinderen en jongeren maximaal laten weerklinken. Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instantie, opgericht door het Vlaams Parlement.

www.kinderrechten.be
@KRcommissaris
#JvKRC24